

טעם אחר דלא בעינן לך חזק וקני, משום דחלוקה שאני, ותוס' כתבו מה שכתבו.

ומה דתלו בקנו מידם ברוחות צ"ע ואולי היה משמע מזה פירוש אחר בדבריהם. דקנו מידם ברוחות הוי רק קנין "שרצו" כמש"ב לעיל להרמב"ם ותלו זה בקנו מידם ברוחות דאילו החזיק ה"א דחזקה לעולם לא שייכא אלא בהחזיק בגוף החפץ לקנין גופו ולזה אמרי דהוי כקנו מידם ברוחות דהוי רק קנין "דרצו" ולזכות זכיי' ודין בהרוח שיזכה בה לאחר זמן בחלוקה. וכוונתם דכיון דגם החזיק הוי רק לענין זכיי' בהרוח לזכות לאחר זמן, וכקנו מידם ברוחות, קנין קליש כי האי דאינו מוציא החפץ ממש מרשות בעלים לא בעי אלא ניותא דבעלים ולא לך חזק וקני. ולפי"ז היינו לשונם כיון שאמרו אתה תקח רוח צפונית וכו', דר"ל כיון דהוי רק קנין ד"אתה תקח" רוח צפונית, (לעמיד) נעשה ג"כ כקנה ברוחות דהוי קנין שרצו, הגם דהחזיק וחזקה מורה על קנין הגוף, הכא שאני דאמר "אתה תקח", ולכן לא בעינן לך חזק וקני. וזה פירוש אחר בדבריהם והראשון נראה דייקא טפי.

אמה טרקסין

דף ג. ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי. והקשה בשמ"ק בשם תוס' הרא"ש דיעשו האמה רחב טפי וירחיבו את הבית. ר"ל דברש"י יומא (דף נא.) ג"כ הקשה קושיא זו וכן בכתובות (דף קו.) ותירץ דא"כ יתמעט חלל הבית או ההיכל או קדשי הקדשים ולזה הקשה התוס' הרא"ש דירחיבו את הבית.

ותירץ דזה א"א משום דינא דהכל בכתב והגם דעשו המקדש שני גבוה טפי משום דינא דגדול יהי' הבית זה האחרון מן הראשון, הני מילי בגובה אבל באורך ורוחב לא משום שלא יוכלו לשנות הקרקע מקדושתו. והיינו דמקום שנתקדש להיכל או לקדשי קדשים א"א למעטו או להרחיבו. והיינו מטעם בחירת מקום המקדש כמבואר בחידושי הגרי"ז במכתבים. וצירף זה הרא"ש לדין הכל בכתב וזה דלא כמש"כ הגר"ש ברודנא זצ"ל בענין זה מובא דבריו בקובצי זכרון חיים וזכרון שמואל דרש"י לא הקשה להרחיב הבית, משום דין בחירת

קמה) דאם מת הנותן עד דנתן אין כופין את היורשים לקיים הקנין אתן ומשום דהוא על הגברא ולא על הנכסים. אבל מאידך נראה דחשיב מבורר והיינו דחל איזה דבר בהחפצא והיינו דאם משתעבד הגברא לתת חפץ מסויים אית ליה למקבל גם זכיי' קצת בהחפץ, דאית ליה דין זכיי' בגווי' לזכות בגווי' וכמש"ב לעיל דמהני לענין דלא בענין לך חזק וקני. ונראה דזכיי' אית ליה אבל שעבוד וקנין לא הוי ואין על היורשים ליתנו וגם מוציאין מיד הלכותות.

והא מיהא דעצם יסוד דקנין אתן להרמב"ם מהך סוגיא הוא בנוי והפה שאסר הוא הפה שהתיר, דכאן איתא לחסרון דקנין דברים, וכאן איתא דאתן מהני והיינו אם יש בירור מה הוא נותן לו ומשום דחל זכיי' בהחפצא וכמש"נ. ע"כ.

והלך והחזיק לו כל אחד בשלו
נעשה כמי שקנו מידם ברוחות, בתוס'

דף ג. תוס' ד"ה ר' אשי בא"ד הכא כיון שאמרו אתה תקח רוח צפונית ואני רוח דרומית והלך והחזיק כל אחד בשלו זה שלא בפני זה נעשה כמי שקנו מידם ברוחות, ע"כ. וצ"ב דלא ביארו עיקר טעמם דלא בעינן לך חזק וקני ומה שהוזכר בהרא"ש והרשב"א דחלוקה שאני דזוכה כל אחד בשלו לא הוזכר זה בתוס'. ועוד צ"ע מש"כ נעשה כמי שקנו מידם ברוחות ותלו בדלא תניא, דמה בנין אב הוא זה מקנו מידם ברוחות לכאן הו"ל למימר דמהני חזקה בלי לך חזק וקני סתם.

ונראה בזה ברקדוק לשונם, כיון שאמרו אתה תקח וכו' והחזיק כל אחד בשלו, דזה גופא דהלך כל אחד והחזיק בשלו סילק עצמו בזה מצד חבירו לצד שלו והך סילוק גופא מהני במקום לך חזק וקני. דכל ענין לך חזק וקני הוא סילוק הבעלים ודעת שהאחר יקנה ויוציא מרשותו, וכאן דהוי חלוקה והלך והחזיק בשלו זה גופא כסילוק מצד חבירו במקום לך חזק וקני. וזה אולי טעמא דהרמב"ם דס"ל דבעינן החזיק כל אחד, דהיינו במקום לך חזק וקני (ולעיל ביארנו טעם אחר דהוא משום קנין דרצו). והרא"ש דכתב דסגי בהחזיק א' נראה אמנם דתוס' פליג עליה בזה ובעי תרואתו במקום לך חזק וקני והיינו אמנם דהזכיר הרא"ש

מקום והרא"ש כתב מטעם אחר מטעם הכל בכתב, אלא דהרא"ש כנראה צירף ב' הטעמים, דמשום בחירת מקום חל דין הכל בכתב על אורך ורוחב ואין ע"ז דין גדול יהי' משא"כ בגובה ושני הטעמים הם בהדי הדדי. וכוונת רש"י נראה ג"כ מדין הכל בכתב אלא דלא הקשה כן דבכלל תירוצו הראשון הוא דא"א למעט חלל ההיכל או קדה"ק משום דינא דהכל בכתב ומהאי טעמא גופא להאריך הבית עצמו.

והקשה בזה הגר"ש ברודנא זצ"ל בקובץ הנ"ל דברמב"ם מבואר אחרת, דכתב פ"ד מהל' בית הבחירה דבבית שני נסתפק להם אי אמה טרקסין מכלל קדושת ההיכל או קדושת קדה"ק כמבואר ביומא (דף נב.) ולכן בנאוהו באמצע ועשו ההיכל מ' אמות שלמות והקדה"ק כ' אמות שלמות ואמה טרקסין באמצע. ומבואר מדבריו דמן הדין הוי שיעור המקדש ס' כמבואר בקרא והאריכו הבית שני משום ספק. וביאר הגר"ש דזה ע"כ משום דס"ל דיש דין גדול יהי' גם על אורך המקדש ודלא כרש"י והרא"ש. וא"כ הדרא קושיא לדוכתה דאם מותר להרחיב המקדש גם האמה ירחיבו ויבנוהו כאמה וחצי שיעמוד על מ'.

ויצא לחדש שם דאמה טרקסין כלי הוא ולא חלק מהבנין ולא נאמר ע"ז דין גדול יהי' דגדול יהי' נאמר רק על הבית ולא על כלי המקדש. וחילו מדברי הגאון בפיה"מ לב"ב פ"ו דביאר למה עשו גובה בית שני מ' דגובה של בנין לעולם הוא חצי אורך וחצי רוחב ובבית שני דלא היה אמה טרקסין היה הבית כ' על ס' וחצי מזה הוא מ' משא"כ בבית ראשון דהיה אמה היה ההיכל כ' על מ' וחצי מזה הוא שלשים. ובנה מזה הגר"ש דאמה טרקסין דין כלי עליו מדאינו חשיב לחלק ההיכל לבנין בפנ"ע אלא דחשיב הכל בית אחד עד סוף קדה"ק.

וזה צ"ע מדברי הגר"א הנ"ל גופא דא"כ מ"ש בית ראשון מאי שנא בית שני דאפילו בבית ראשון דהיה אמה טרקסין דין כלי עליו ולמה מחלק הבית ואיך אמרינן גובהו חצי ארכו וחצי רחבו כבנין ההיכל הא היכל דבית ראשון ג"כ כ' על ס' היה.

והיה נראה בזה בקושייתו, דקושיא אלימתא היא דמבואר ברמב"ם דמותר היה להאריך הבית שני דא"כ ירחיבו את האמה. דנראה דלא היה היתר

להרחיב הבית שני כלל ולא פליג הרמב"ם על רש"י והתוס' הרא"ש. אלא דהוא מסויים באמה טרקסין בבית שני דכיון דנמסר לנו בספק ועצם קראי בספיקא הם לנו כדקאמר שם, ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את ארון ברית ה' והוי מהקראי דאין להם הכרע אם דביר גופא חשיב בתוך הבית או דרק הכין מפנים של הדביר. א"כ ע"כ הכתב גופא של ההיכל בכתב בספק היה לנו. ואם נמסר לנו כתב דהוא בספק ע"כ מחייב כמש"כ הרמב"ם לעשות קדה"ק כ' אמות תמימות וההיכל מ' תמימות והכתב גופא הכי מחייב. ובבית ראשון ע"כ נתגלה ע"י נביא מה לעשות אבל בבית שני שלא היה נביא ואולינן בתר הכתב גרידא והכתב בספק קאי ואין לו הכרע ע"כ הכתב גופא מחייב לבנות ס"א. אבל האמה טרקסין — אמה הוא בהכתב — והכל בכתב כמש"כ רש"י והשמ"ק ואין לנו להרחיבו דע"ז שפיר קיים דברי השמ"ק דאין לנו להרחיב מדת עצם הבית ממקומו ומה שהרחיבוהו אמה משום הספק הכל בכתב גופא מחייב זה אבל משום הרחב האמה טרקסין להרחיב הבית זה אינו בהכתב ואדרבה הכתב מחייב שיהי' רק ס"א משום הספק ולא יותר ואי דלא יעמוד האמה יעשו פרוכת כמו שעשו.

ולפי עצם חידושו של הגר"ש דאמה היה כלי היה מיושב מה שיש להעיר בשיטת הרמב"ם דמעיה"ד אמה בכלל היכל או קדה"ק הוא וא"כ דעשוהו באמצע תו נעשה ההיכל מא' או הקדה"ק כא'. אלא דכל זה אם האמה הוי בנין אבל אם הוי כלי אינו פוגע בעצם מדת הבית.

כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבדא הוא ועבד הבא על בת ישראל

דף ג: ורמת קלא ואמרה כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, ע"כ. וכתבו בתוס' דכן הוא וקשה על פירש"י דכתב בסוטה דאגריפס אמו מישראל היה דא"כ אינם כולם עבדים. ועיין מהר"ם דהקשה טפי דרש"י סתר עצמו דכתב בקידושין (דף ע:) על הך מימרא דשמואל דלא נשאו בני הורדוס בנות ישראל דלא הוו נסיב להו דבנות ישראל נוהרים מלישא עבדים. וכתב מהר"ם דאתא בזה למנוע שלא נימא דאיך מילתא פסיקתא היא דכל משפחת הורדוס עבדים ניהו הא